

Net Hata Ve Noksan Hesabı ve İhracaat İlişkisi: 1984-2012 Türkiye Analizi

Orhan ÇOBAN*
Bilal ÖZEL**

ÖZET

Her bilanço bir dengeye, yani giren ve çıkan hesaplar arasında bir eşitliğe sahip iken; ödemeler dengesinin analitik olarak izlendiği ödemeler bilançosu da, aynı şekilde çift taraflı bir kayıt sistemi ile oluşturulmaktadır. Genel olarak Ödemeler Bilançosu dengesi denildiğinde Cari işlemler hesabı ile Sermaye ve Finans Hesabının mutlak değer olarak toplamının birbirine eşit olması gerekmektedir. Bu denklik sağlanamadığında ise Net hata ve noksan hesabı dengeyi oluşturmak için pozitif ya da negatif değer almaktadır. Ödemeler dengesi hesabı incelendiğinde, tabloyu denkleştirici bir hesap olarak kullanılan "net hata ve noksan" hesabının (NNH), 2002 yılından bu yana pozitif bakiye verdiği görülecektir. Net hata ve noksan Hesabı, ölçüm hataları ve tablodaki verilerin eksik veya fazla derlenmesinden kaynaklanmaktadır.

Özellikle son yıllarda küreselleşmenin de etkisiyle ülkelerin dış ekonomik faaliyetlerinde çok ciddi artışlar görülmektedir. Bu artış bizlere ülkelerin toplam ekonomik faaliyetleri içindeki dış ekonomik ilişkilerinin her geçen yıl daha da önem kazandığını göstermektedir. Söz konusu bu ilişkilerin tüm detaylarının incelenebilmesi ve ülkenin genel durumu hakkındaki bilgiler giderek önem kazanmıştır. Özellikle cari işlemler bilançosundaki açıklar ve bu açığı kapatmaya yönelik uygulanacak olan politikalar ekonomiye yön vermektedir. İlk defa 2003 yılında dikkate alınmayacak büyüklük sınırını aşan bu hesap, bu tarihten itibaren akademisyenlerin ve politika yapımcıların dikkatini çeker bir hale gelmiştir. Tarihsel açıdan bu fark son yıllara kadar ilgi çekmemiştir. Özellikle pozitif bakiye vermeye başladığı dönemler kalemi daha bir önemli kılmıştır. Bu konuda yapılan akademik çalışmalar ise bu farkın nedenini ortaya koymada net bir sonuca ulaşamamışlardır.

Çalışmada, Türkiye için net hata ve noksan hesabı akademik bir çalışma ile gündeme alınarak, 2005Q1 ile 2012Q4 yılları arasında ihracat üzerindeki etkisi incelenmeye çalışılmıştır. İhracat kaleminde yaşanan değişimlerin Net hata ve noksan hesabı ile olan ilişkisi analiz edilmiştir. Yapılan analiz sonucuna göre, net hata ve noksanın, istatistiksel hataların yanı sıra, ekonomik büyüme ile herhangi bir ilişki içerisinde olmadığı daha başka bir ifade ile net hata ve noksan hesabında son yıllarda başlayan artışın ihracattan kaynaklanmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ödemeler Dengesi, Ekonomik Büyüme, Net Hata Ve Noksan Hesabı, Dış Ticaret Hesabı, Nedensellik Testi.

Jel Sınıflandırması: F00, F20, F40, O40

Net Errors and Omissions Account and Export Relationship 1984-2012 Turkey Analysis

ABSTRACT

Every balance sheet must have an equilibrium. Has an equivalence between the incoming and outgoing accounts. Analytical monitoring of this balance in the balance of payments, in the same way the system is formed by a double-sided records. Overall Balance of Payments Current account balance is mentioned with the Capital and Financial Account as the absolute value of the sum must be equal to each other. This equivalence cannot be provided if the net errors and omissions in the balance of the account is to create a positive or negative value. Analyzing the balance of payments account, an account that is used as table equalizer "net errors and omissions" account (NNH), which will be seen give a positive balance since 2002. Net errors and omissions Account, stems measurement errors and missing data in the table, or more compiling.

Especially in recent years, with the impact of globalization, countries are seen dramatic increases in foreign economic activity. This increases shows that the total economic activity in the country of foreign economic relations become even more important with each passing year. Of all the details of this relationship comes to be examined and the overall situation of the country has become increasingly about important information. Especially in the current account balance explains, and that policies that will be applied towards closing the gap gives direction to the economy. For the first time in 2003 will be taken into account, exceeding

* Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi

** Araş. Gör., Selçuk Üniversitesi

the size limit, from that date have become draws the attention of academics and policy makers. From a historical viewpoint, this difference did not attract attention until recent years. Especially the start giving a positive balance of the term account has made it more important. If the academic studies conducted on this issue reveal the reason for this difference failed on to reach a clear conclusion.

In this study, net errors and omissions account for Turkey on the agenda with an academic study, have been studied based on exports between 2005Q1 and 2012Q4 effects. The changes experienced in exports account relationship with net errors and omissions were analyzed. According to the results of the analysis, the net errors and omissions, as well as statistical error, has been determined that there is no relationship between economic growth and exports.

Keywords: Balance Of Payments, Economic Growth, Net Errors and Omission, Foreign Trade Account, Causality Test

Jel Classification: F00, F20, F40, O40

1. Giriş

Ödemeler Dengesi muhasebe anlamında bir bilanço kayıdır. Bilanço bir işletmenin belli bir tarihte sahip olduğu varlıklar ile bu varlıkların sağlandığı kaynakları göstermektedir (Sevilengül, 2003:37). Bu anlamda her bilanço bir dengeye, yani giren ve çıkan hesaplar arasında bir eşitliğe sahip iken; ödemeler dengesinin analitik olarak izlendiği ödemeler bilançosu da, aynı şekilde çift taraflı bir kayıt sistemi ile oluşturulmaktadır. Genel olarak Ödemeler Bilançosu dengesi denildiğinde Cari işlemler hesabı ile Sermaye ve Finans Hesabının mutlak değer olarak toplamının birbirine eşit olması gerekmektedir. Oysaki uygulamada birçok nedenden ötürü bu eşitlik tam olarak sağlanamadığından bilanço eşitliğinin sağlanabilmesi amacı ile net hata ve noksan hesabı (NNH) eşitliğin durumuna göre pozitif ya da negatif bir değer ile hesaplar arasındaki bu farkı içerisinde barındırıp eşitliği sağlayan hesap olarak karşımıza çıkmaktadır.

Özellikle son yıllarda küreselleşmenin de etkisiyle ülkelerin dış ekonomik faaliyetlerinde çok ciddi artışlar görülmektedir. Bu artış bizlere ülkelerin toplam ekonomik faaliyetleri içindeki dış ekonomik ilişkilerinin her geçen yıl daha da önem kazandığını göstermektedir. Söz konusu bu ilişkilerin tüm detaylarının incelenemesi ve ülkenin genel durumu hakkındaki bilgiler giderek önem kazanmıştır. Özellikle cari işlemler bilançosundaki açıklar ve bu açığı kapatmaya yönelik uygulanacak olan politikalar ekonomiye yön vermektedir.

Bu çalışmada ilk olarak net hata ve noksan hesabının ne anlama geldiği izah edildikten sonra bu konu ile alakalı literatür çalışmalarına yer verilecektir. Çalışmanın son kısmında ise yapılan ampirik uygulama ile 2002 yılından sonra pozitif bakiye vermeye başlayan net hata ve noksan hesabı ile Türkiye'nin ekonomik büyümesi arasındaki ilişki ekonometrik yöntemlerle analiz edilecektir.

2. Net Hata ve Noksan Hesabı

Ödemeler Bilançosunun iki temel hesabı olan cari işlemler hesabı ve sermaye hareketleri hesaplarının toplamının sıfırdan farklı olması, varlıklarda değişime yol açmaktadır. Bununla beraber, uygulamada, cari işlemler hesabı ile sermaye ve finans hesapları toplamı, çeşitli hata ve noksanlıklardan ötürü büyük bir olasılıkla sıfırdan farklı sonuç vereceğinden, söz konusu toplam ters kayıt marifeti ile "net hata ve noksan" hesabına kaydedilerek ödemeler dengesi muhasebe eşitliği sağlanmış olmaktadır. Kısaca cari işlemler hesabı ile sermaye ve finans hesabının toplamı mutlak değer olarak birbirine eşitlenecektir. Net hata ve noksan hesabı, ölçüm hataları ve tablodaki verilerin eksik veya fazla derlenmesi ve kayıt zamanlarındaki farklılıklardan ötürü oluşan kalıntı farklarıdır (TCMB, 2009: 11).

Temel olarak net hata ve noksan hesabına neden olan bakiyenin ödemeler bilançosunun hangi hesaplardan müteşekkil olduğu bilinmemektedir. Bilançonun yayımlanması aşamasında toparlanan veriler TÜİK, TCMB ve Bankalara ait verilerden derlenmektedir. Kamu sektörü ve Bankacılık verilerinin gelişen teknoloji ile oldukça az hata içerdiği varsayımı altında bankacılık dışında kalan özel sektörün döviz varlıklarındaki değişimlerin bu hesabın belirlenmesinde büyük bir önemi olduğu öngörülmektedir (Alagöz ve Erdoğan, 2011).

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından ödemeler bilançosu oluşturulmasında kullanılan veriler birçok kurum ve kuruluştan temin edilmektedir (TCMB, 2009:13). Bunlar;

- TCMB ve Türkiye'de yerleşik bankaların dövizli işlem raporları,
- Türkiye'de yerleşik bankaların mizanları,
- TÜİK tarafından yayımlanan dış ticaret istatistikleri,

- TÜİK'ten sağlanan mal ticaretine ilişkin navlun ve sigorta gelir ve giderleri,
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, TÜİK, TCMB tarafından yürütülen anketler,
- Çeşitli kuruluşlardan doğrudan sağlanan hizmetlere ilişkin veriler,
- Yurtdışında yerleşik kişilerin portföy yatırımlarına ilişkin saklama hizmeti veren bankalardan sağlanan stok veriler,
- Bankalar ve diğer sektörler tarafından yurtiçinde ihraç edilen borç senetleri ile İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB)'nda gerçekleştirilen hisse senedi işlemlerine ilişkin Merkezi Kayıt Kuruluşu'ndan sağlanan stok veriler,
- Doğrudan yatırım anketleri,
- Yazılı ve görsel basın

Dünya ölçeğinde seçilmiş bazı ülkelere ait net hata ve noksan hesabına ilişkin bilgiler Tablo-1'de özetlenmiştir.

Tablo 1. Seçilmiş Ülkelere Ait Net Hata ve Noksan Hesabı (Milyon Dolar)

Ülkeler	1984	1990	2000	2005	2010	2011
Kanada	-5.600	-1.700	-5.000	-2.300	1.140	-7.400
Çin	-890	-3.200	-12.000	23.200	-53.000	-35.000
Danimarka	-400	-2.400	-4.300	-2.500	-18.000	-4.000
Fransa	650	260	8.500	10.000	3.570	-28.000
Almanya	3.260	19.600	-7.900	23.400	-3.500	11.000
Yunanistan	-240	-180	-550	-67	-560	35,9
İtalya	2.610	-15.000	-1.400	1.800	-40.000	-35.000
Japonya	3.690	-21.000	16.900	-16.000	-25.000	-25.000
Ürdün	-48	75,4	222	675	755	140
Malezya	-860	1.080	-3.200	-6.600	-21.000	-8.000
Hollanda	1.240	-2.600	657	-7.200	-32.000	-7.800
Norveç	-340	-2.800	-6.500	1.730	-11.000	17.800
Polonya	333	162	712	-790	-10.000	-9.300
İspanya	-2.100	777	247	-2.500	-2.600	-5.300
Türkiye	469	-470	-2.600	2.800	2.740	11.400
İngiltere	9.650	11.500	1.830	5.690	5.840	18.400
Amerika	18.900	28.200	-61.000	31.900	217.000	80.600

Kaynak: Worldbank, 2013.

Tablo-1'e göre 2011 yılında Almanya, Yunanistan, Ürdün, Norveç, Türkiye, İngiltere ve Amerika ödemeler bilançoları net hata ve noksan hesabı pozitif bakiye vermiştir. Bunlardan Amerika ve İngiltere kriz dönemleri de dâhil seçilmiş yıllarda pozitif bakiye vermektedir. Türkiye verilerine bakacak olduğumuzda ise 2000 yılında en düşük seviyeyi gören net hata ve noksan hesabı 2011 yılı sonu itibarı ile en yüksek seviyeye ulaşmıştır.

Veri çeşitliliğinde gelişen teknolojik imkânlar ile en aza indirgenen hata ve noksanlar bu hesap muhteviyatını sınırlandırabilmemize olanak sağlamaktadır. Net hata ve noksan hesabında yer alan bakiyenin oluşma nedenlerini farklı şekilde gruplandırmak mümkündür. Literatürde en çok kabul gören kullanım Blomberg vd. (2003) tarafından yapılmıştır. Blomberg'e göre 3 tür hata söz konusudur:

-Kapsam Hataları (Anketler sonucunda toplanan bilgilerde meydana gelebilecek olan hataları içerir.)

-Ölçüm Hataları (Kur farklılıkları gibi raporlama birimlerinde yapılagelen hataları içerir bunlara değerlendirme hataları da denilmektedir.)

-Zaman Hataları (kayıtların ilgili dönemden sonra yapılmasından kaynaklı hataları içerir bunlara dönemselleştirme hataları da denilmektedir.)

Sonuç olarak net hata ve noksan hesabı ödemeler dengesinin bilanço mantığı ile dengeye gelmesini sağlayan hesap kalemidir. Hesaplar arasında kalan artık değerlerin oluşturduğu bu farkın yansıtıldığı bu hesap kalemi son yıllarda giderek büyüyerek önemsiz bir hesap olmaktan çıkmış ve dengeyi sağlayan dengesiz bir hesap haline dönüşmüştür.

Türkiye için net hata ve noksan hesabını Cari işlemler ile Sermaye hesabı kalemleri ile birlikte ele alarak incelemek gerekmektedir (Tablo-2).

Tablo 2. CIH, SH ve NNH (Milyon Dolar)*

Yıl	CIH	SFH	NNH
2000	-992	1.258,1	-266,1
2001	376	-163,3	-212,7
2002	-62,6	138,4	-75,8
2003	-751,5	306,5	445
2004	-1.443,1	1.336	107,1
2005	-2.230,9	1.948,5	282,4
2006	-3.224,9	3.206,4	18,5
2007	-3.843,4	3.726,4	117
2008	-4.152,4	3.740,4	412
2009	-1.337	922,3	414,7
2010	-4.664,3	4.391	273,3
2011	-7.698,6	6.556,7	1.141,9
2012	-4.524,2	3.846,7	677,5

Kaynak: TCMB, 2013.

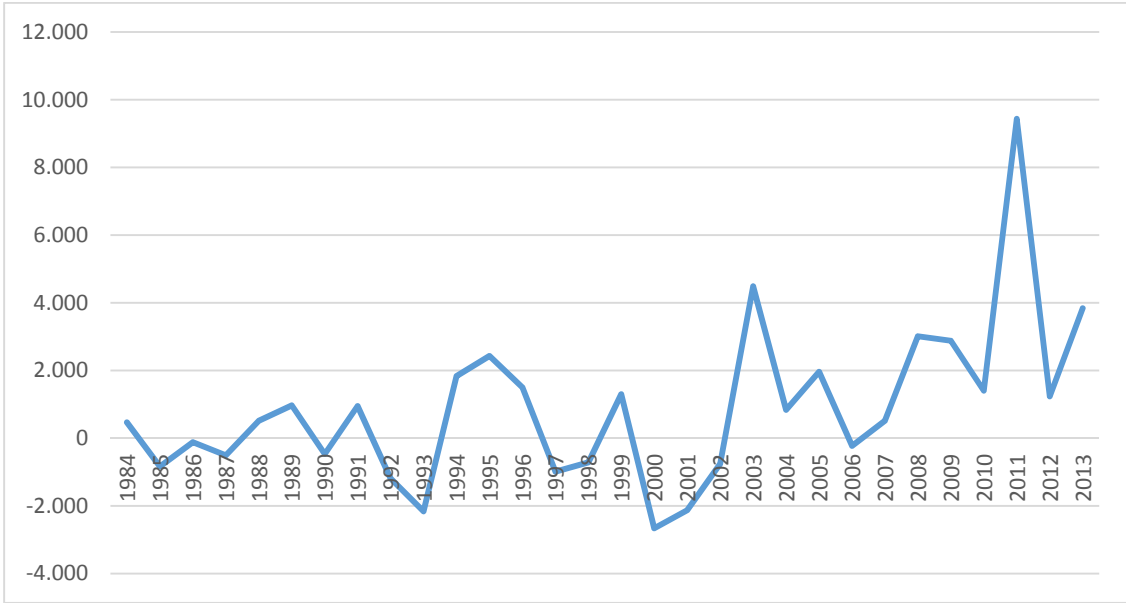
*CIH= Cari İşlemler Hesabı; SFH: Sermaye ve Finans Hesabı; NNH: Net Hata ve Noksan Hesabı

Tablo-2'de 2000 ile 2012 yılları arasındaki ilgili hesaplar izlenebilir. Söz konusu tabloda cari işlemler hesabında 2001 yılı hariç sürekli bir açık olduğu göze çarpmaktadır. Bu değişimin nedeni ise ilgili yılda yaşanan kriz etkisi ile ithalatın azalmasına bağlanabilir. Benzer bir etkinin 2008 krizi ile birlikte piyasalarca hissedildiği görülebilmektedir. Nitekim 2009 yılında açık ciddi oranda azalmıştır.

Özellikle son yaşanan finansal kriz sonrasında 2009 ve 2010 yıllarında sermaye ve finans hesabında yaşanan sert düşüş rahatlıkla fark edilmektedir. 2012 yılında ise net hata ve noksan hesabı gerilemiştir.

Net hata ve noksan hesabının seyri dikkate alındığında ise 2001 krizi ve sonrası dönemde negatif değer aldığı görülmektedir. Bu durum kriz sonrası yıllarda meydana gelen ölçüm hataları ile birlikte ciddi bir sermaye çıkışı olduğunu göstermektedir. 2003 yılında bu hesabın büyük bir artış ile 4,42 milyar dolar olmasının nedeni ise Körfez bölgesindeki askeri hareketlilik nedeni ile ülkeye giriş yapan kayıt dışı kaynak aktarımından kaynaklanmaktadır (Alagöz ve Erdoğan, 2011).

Türkiye için net hata ve noksan hesabını son yıllarda yaşadığı hızlı yükselmenin en önemli nedeni ise hükümetin 2008 yılının şubat ayından sonra ihracat döviz gelirlerinin ülkeye getirilmesi zorunluluğunu kaldırmış olmasıdır. Bunun sonucu olarak net hata ve noksan hesabı ölçüm hataları ve kayıt farklılıkları ile 2009 yılında rekor bir seviyeye ulaşmıştır.

Şekil 1. Türkiye’de Net Hata ve Noksans Hesabı (Milyon Dolar)

Kaynak: TCMB, 2013.

Yukarıdaki şekilde yıllar itibari ile net hata ve noksan hesabının seyri gösterilmektedir. Kriz dönemleri dışında fazla bir sapma göstermeyen bu hesap özellikle 2002 yılından bu yana ivme kazanarak 2011 yılında en yüksek değerine ulaşmıştır.

3. Literatür

Ekonomik literatüre baktığımızda konjonktürel dalgalanmalardan hemen sonra dikkat çeken net hata ve noksan hesabının diğer makroekonomik sorunlar kadar dikkati çekemediği görülmektedir. Literatürde net hata ve noksan hesabı ile ihracat arasında ilişkileri inceleyen çalışmalar konusunda bir sınırlılık bulunmaktadır. Bu durum Türkiye özelinde dikkate alındığında birkaç çalışma dışında konuyu ele alan çalışmanın bulunmadığı tespit edilmiştir.

Shapiro (1966) tarafından yapılan ve 1958-1964 dönemini dikkate alan bir çalışmada, İngiltere ekonomisinde net hata ve noksan hesabını analiz edilmiştir. Shapiro, deniz aşırı yapılan yardımlar ve savaş sonrası toparlanma politikalarında alınan yanlış kararlar nedeniyle İngiltere ekonomisini “Avrupa’nın hasta ekonomisi” olarak tanımlamıştır.

Gleizer (1980) yaptığı çalışmada Arjantin ve Brezilya ülkeleri için kapsamlı bir ödemeler dengesi analizi ile 1950-1974 yılları arası dönemini ele almıştır. Çalışmasında IMF destekli Ortodoks politikaları ile korumacı politikalar arasında karşılaştırmaya gitmiş sonuçta her iki politika önermesinin de seçilmiş ülkelere tam olarak uygun olmadığını tespit etmiştir.

Yükseler (1998) yayın yapılan yılda artmakta olan cari açık ve buna bağlı olarak artma eğilimi gösteren net hata ve noksan hesabının cari işlemler hesabı ile birlikte ele alınarak cari işlemler hesabının inceleme konusu yapılması gerektiğini vurgulamıştır.

Yeldan (2002), inceleme konusu yapılan 1990 ile 1998 yılları arasındaki tüm kalkınmakta olan ülkelere ait yaşanan sermaye girişlerini ele aldıklarında bu ülkelerde uluslararası net sermaye girişlerinin yaklaşık üçte birinin direk olarak rezerv birikimi olarak tutulduğuna vurgu yaparak bunun yatırım olarak sermaye birikimine bir katkı yapmadığını belirtmişlerdir. Bu durum ile bağlantılı olarak gelişmekte olan ülkelere net sermaye girişlerinin kalkınmakta olan ülkeler genelinde % 30,5 dolaylarında net hata ve noksan hesabından gelmekte olduğunu tespit etmişlerdir.

Akat (2004), net hata ve noksan hesabını kökeni ve amacı bilinmeyen döviz gelir ve giderlerinin biriktirildiği bir hesap olarak tanımlamaktadır. Söz konusu hesabın bir yandan cari açığın finansmanına

katkı sağlayan bir yönü olduğunu belirtirken, diğer taraftan ise dış borçlanmayı azaltıcı bir faktör olduğunu ifade etmiştir.

Yeldan (2005), 2005 yılı ikinci çeyrek sonu itibari ile ele aldığı ödemeler bilançosunda yer alan net hata ve noksan hesabını büyüklük itibari ile bir yerli sıcak para hesabı olduğu ve bilançonun finans hesabı içerisinde izlenmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca bu yerli sıcak para girişlerinin ilgili dönem itibari ile cari açığını %81 ine tekabül ettiğine vurgu yapmaktadır.

Çakman ve Çakmak (2007), yaptıkları çalışmada; Net Sermaye Hesabı dengesinin Sermaye hesabı ile net hata ve noksan hesabını toplamı ile ifade edilmesine karşı çıkmaktadırlar. Söz konusu net hata ve noksan hesabını muhteviyatının yaklaşık %90-95 inin Merkez bankasının ilgili yıl içerisinde açmış olduğu döviz alım ve satım ihalelerinde ortaya çıkan net alım ve satım işlemlerinden kaynaklandığını ifade etmektedirler.

Tang (2013), yaptığı çalışmada net hata ve noksan hesabını Avustralya ekonomisi için belirleyicilerini araştırmıştır. Yapılan ampirik çalışma neticesinde 1960 ile 2010 yılları arasında reel GSMH, yurtdışı gelir, yurtdışı faiz oranı, yurtiçi faiz oranı ve döviz kurlarının net hata ve noksan hesabı ile direk bir ilişki içerisinde olduğu tespit edilmiştir.

4. Metodoloji

4.1. Veri Seti

Bu çalışmada 2005:01 ile 2012:12 dönemi dikkate alınarak Türkiye ekonomisinde net hata ve noksan hesabı ile ihracat arasındaki ilişkiler analiz edilmiştir. Aylık verilerin kullanıldığı analizlere ilişkin veri seti Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası EVDS veri tabanından elde edilmiştir. Milyon dolar cinsinden el edilen verilerin analizinde Eviews7.1 versiyonundaki ekonometrik paket programından yararlanılmıştır.

4.2. Yöntem

Bu çalışmada net hata ve noksan hesabı ile ihracat arasındaki ilişkilerin analizinde ADF birim kök testinin yanı sıra Granger nedensellik testinden yararlanılmıştır.

Zaman serisi verilerine dayalı ekonometrik analizlerde ele alınan serilerin durağan olmamasından kaynaklanan nedenlerle “sahte regresyon” sorunu ortaya çıkabilmektedir. Bu durumda t, F ve Ki-kare gibi sınamalar yetersiz kaldığı için serilerin taşıdığı trendin mutlaka ortadan kaldırılarak, durağan hale getirilmesi büyük önem taşımaktadır. Serilerin durağanlığının belirlenmesi ve sağlanması açısından ise Genişletilmiş Dickey-Fuller (ADF) ve Phillips-Perron (PP) birim kök testleri kullanılmaktadır (Uzgören vd., 2007: 250).

Diğer bir ifadeyle değişkenler arasında Granger anlamında bir nedensellik ilişkisinin olup olmadığını araştırmadan önce değişkenlerin kendi içerisinde bir tutarlılık gösterip göstermediklerinin tespiti, yapılacak değerlendirmelerin anlamlılığı açısından önem taşımaktadır. Bu nedenle öncelikli olarak değişkenlerin durağan olup olmadıklarının, durağan olmamaları halinde kaçınıcı dereceden durağan hale geldiklerinin belirlenmesi gerekmektedir (Kar, 2001: 160).

ADF testi için aşağıdaki modeller önerilmektedir:

$$\Delta Y_t = \gamma \mathcal{Y}_{t-1} + \sum_{i=2}^m \beta_i \Delta Y_{t-i+1} + \varepsilon_t \quad (1)$$

$$\Delta Y_t = \alpha_0 + \gamma \mathcal{Y}_{t-1} + \sum_{i=2}^m \beta_i \Delta Y_{t-i+1} + \varepsilon_t \quad (2)$$

$$\Delta Y_t = \alpha_0 + \gamma \mathcal{Y}_{t-1} + \beta_t + \sum_{i=2}^m \beta_i \Delta Y_{t-i+1} + \varepsilon_t \quad (3)$$

Bu testin sonucunda elde edilen $\square \square$ değeri, Dickey - Fuller tarafından hesaplanan (Mac Kinnon tarafından yeniden düzenlenen) tablo değerleri karşılaştırılarak $\gamma = 0$ hipotezi test edilmektedir. Sıfır hipotezi serinin durağan olmadığını ve birim köke sahip olduğunu ($H_0 : \gamma = 0$) alternatif hipotez ise serinin durağan olduğunu yani birim kök içermediğini göstermektedir (Göktaş Yılmaz, 2005: 69). Alternatif olarak, PP testi oto korelasyonun bilinmeyen şekillerinin varlığını ve hata terimindeki şartlı

değişen varyansı dikkate almakta ve serisel ilişki için parametrik olmayan bir düzeltme kullanmaktadır. O zaman, test istatistiklerinin asimptotik dağılımı üzerine serisel ilişkinin etkilerini kaldırmak için istatistikler dönüştürülür. Her iki testte de, t istatistiğinin kritik değerlerden daha büyük olması, birim kökün boş hipotezinin reddine neden olmaktadır (Günaydın, 2004: 173).

Çalışmamızda analizlerin diğer bir boyutunu ise Granger nedensellik testi oluşturmaktadır. Granger anlamında nedenselliğin tespitinde z veri iken, sıfır hipotezi ($H_0 : \alpha_1 = 0$) ' x , y 'nin Granger nedeni değildir' şeklinde kurulmaktadır. Bu, y 'yi hem Δx 'in hem de ko-entegrasyon vektöründeki gecikmelerin etkilediği anlamına gelmektedir. Nedensellik testinde sıfır hipotezi F testi kullanılarak test edilmekte ve ifade edilen iki etkenden birisinin veya her ikisinin birden y 'yi etkilemesi halinde hipotez reddedilmektedir (Çoban, 2002: 38; Çoban, 2004: 8; Çoban et al, 2008).

5. Analiz Sonuçları

Türkiye'de ihracat üzerinde net hata ve noksan hesabını herhangi bir etkisinin olup olmadığını tespit etmek amacıyla, Dickey ve Fuller (1979; 1981) tarafından geliştirilen ADF (Augmented Dickey-Fuller) ve Granger (1988) tarafından geliştirilen nedensellik testlerinden yararlanılmıştır.

İhracat ile net hata ve noksan hesabı değişkenleri arasında Granger anlamında bir nedensellik ilişkisinin ortaya konulabilmesi için öncelikli olarak değişkenlerin kendi içerisinde bir tutarlılık taşıyıp taşımadığı tespit edilmelidir. Bunun için değişkenlerin durağan olup olmadığını tespit edilmesi ve eğer durağanlık durumu söz konusu ise kaçınıcı dereceden durağan hale geldiklerinin tespit edilmesi gerekmektedir. Söz konusu koşulun test edilebilmesi amacı ile yapılan ADF birim kök test istatistiği sonuçları Tablo-3'deki gibidir.

Tablo 3. ADF Birim Kök Testi Sonuçları

Değişkenler	Sabit Terimli	
	t-statistic	Prob.
IHRACAT	-2,21788	0,2379
(D) IHRACAT	-4,399293	0,0016
NNH	-5,267984	0,0002

Tablo-3'e göre ihracat değişkeninin seviyesinde I(0) durağan olmadığı tespit edilmiş olup, birinci farkı alındığında durağan hale geldiği tespit edilmiştir. Diğer taraftan NNH'nin (Net Hata Noksan Hesabı) seviyesinde I(0) durağan olduğu görülmektedir.

Çalışmanın en son kısmında Vektör otoregresif model (VAR) marifeti ile ihracatın net hata ve noksan hesabına olan etkisinin büyüklüğü incelenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda değişkenler arasında Granger anlamında bir nedensellik ilişkisinin olup-olmadığı araştırılmıştır. Nedensellik testi için en iyi gecikme sayısının hesaplanması için VAR analiz yapılmıştır. Buna göre en iyi gecikme 1 dir.

Granger nedensellik analizi sonuçları Tablo-4'de yer almaktadır.

Tablo 4. Granger Nedensellik Testi Sonuçları

Sıfır Hipotezi	Gözlem	F-İst	Prob.
DIHRACAT NNH'nin Granger nedeni değildir.	30	0.173783	0.68
NNH DIHRACAT Granger nedeni değildir.		1.56734	0.22

Tablo-4'ün incelenmesinden de anlaşılacağı üzere Türkiye ekonomisinde 2005:Q1-2012:Q4 dönemleri dikkate alındığında ihracat ile net hata ve noksan hesabı arasında Granger anlamında bir nedensellik ilişkisinin olmadığı belirlenmiştir.

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada Ampirik olarak yukarıda bahsedilen seyir incelendiğinde Türkiye ekonomisi için 2005:Q1 ile 2012:Q4 dönemleri arası ihracat ile net hata ve noksan hesabı arasındaki ilişkiler analiz edilmiştir.

Türkiye ekonomisinde son yıllarda artmakta olan ödemeler bilançosu hesaplarından net hata ve noksan hesabı temelde çizgi üstü ve çizgi altı olarak ifade edilen hesaplar arasında temel muhasebe mantığında bir

eşitlik sağlamak için kullanılmaktadır. Hesabın ödemeler bilançosu içerisinde oldukça önemsiz bir kalıntı hesap olma özelliği son yıllarda giderek artan bakiyesi ile birlikte yavaş yavaş kaybolmaya başlamıştır. Özellikle 2003 yılından sonra giderek artan net hata ve noksan hesabının bakiyesi bize sermayenin kayıt dışı bir yoldan ülke ekonomisine giriş veyahut çıkış yaptığına dalalet etmektedir. Özellikle kriz sonrası dönemlerde bakiyenin azalması ve pozitif eğilime girmesi sermaye kaçışları bağlamında değerlendirilmelidir. 2008 ve 2009 yılında yaşanan küresel kriz ve sonucundan hükümet tarafından uygulanan varlık barışından önemli ölçüde başarı sağlanmıştır.

Çalışma kapsamında yapılan analiz sonuçları net hata ve noksan hesabı ile ihracat arasında herhangi bir nedensellik ilişkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Buna göre net hata ve noksan hesabında meydana gelen değişmelerin nedeni, ihracat dışı değişkenler ile zamansal farklılıklardan doğan kayıt hatalarından kaynaklanmaktadır.

Kaynakça

Akat, A. Savaş (2004). Ödemeler Dengesi Yazıları, <http://akat.bilgi.edu.tr/others/0408-disacik-2.pdf>
Erişim Tarihi: 15.01.2013

Alagöz, Mehmet, Erdoğan, Savaş (2011), Net Hata Ve Noksan Hesabının Anlamı Ve Cari İşlemler İlişkisi: Türkiye Üzerine Ekonometrik Bir Uygulama, İktisat İşletme ve Finans, cilt 26 sayı 306, ss. 69-94.

Blomberg, G., Forss, L., & Karlsson, I. (2003) , Errors and omissions in the balance of payments statistics - A problem? Sveriges Riksbank Economic Review, , pp. 41-50.

Çakman, Kemal, Çakmak, Umut (2007), Cari İşlemler Açığı, Net Sermaye Hareketi, Kur Değişim Hızı ve Reel Kur Endeksi: Bağlamdaki İkilemlerin Bir Analizi, Finans Politik & Ekonomik Yorumlar 2007 Cilt: 44 Sayı: 511

Çoban, O. (2002), “Türk ve Alman Ekonomilerinde Para Arzı, Enflasyon ve Faiz Oranı Arasındaki İlişkilerin Ekonometrik Analizi”, Atatürk Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt.16 (5–6), ss. 32–41.

Çoban, O. (2004), “Beşeri Sermayenin İktisadi Büyüme Üzerine Etkisi: Türkiye Örneği”, İstanbul Üniversitesi SBF Dergisi, Sayı 30, ss. 131-142.

Çoban, O., Doganalp, N. and Uysal, D. (2008). “The macroeconomic effects of public internal borrowing in Turkey”, Journal of Selcuk University Social Sciences Institute, 20, pp. 245-257,

Dickey, D.A. ve Fuller, W.A. (1979), “Distribution of the Estimators for Autoregressive Time Series with a UnitRoot”, Journal of the American Statistical Association, 74, pp. 427-431.

Gleizer, Guillermo Ariel (1980), Effects of Economic Policies on The Foreign Sectors of Argentina and Brazil 1950 – 1974, A Reappraisal of the Structuralist Approach to Latin American Economic Issues, University Microfilms International.

Göktaş, Yılmaz, Özlem (2005). Türkiye Ekonomisinde Büyüme İle İşsizlik Oranları Arasındaki Nedensellik İlişkisi. İ. Ü. Ekonometri ve İstatistik Dergisi, 2, ss. 11 – 29.

Günaydın, İhsan (2004). Vergi – Harcama Tartışması: Türkiye Örneği. Doğu Üniversitesi Dergisi, 5 (2), ss. 163 – 181.

Granger, C. W. J.(1988), “Some Properties of Time Series Data and Their Use in Econometric Model Specification, Journal of Econometrics 16, pp. 121-130.

Kar, Muhsin, Zorkirişçi, Ebru ve Yıldırım, Metin (2004). Turizmin Ekonomiye Katkısı Üzerine Ampirik Bir Değerlendirme. Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi, (8), ss. 87 – 112.

Sevilengül, Orhan (2003), Genel Muhasebe, Genişletilmiş 11. Baskı, Gazi Kitabevi, Anlara

Shapiro, Aharon Harold (1966), British Monetary Policy and the Balance of Payments Problem 1958-1964, Pro Quest Dissertations & Theses (PQDT) pp. 67-4765

TCMB (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası) (2009), Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Ödemeler Dengesi İstatistikleri Tanım Ve Türkiye Uygulaması, 5.11.2009, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İstatistik Genel Müdürlüğü, Ödemeler Dengesi Müdürlüğü, Ankara. <http://www.tcmb.gov.tr/odemedenge/odemet.pdf><http://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d23/c052/b014/tbmm230520140360.pdf> Erişim Tarihi: 15.01.2013

TCMB (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası) Elektronik Veri Dağıtım sistemi (EVDS) (2013), <http://evds.tcmb.gov.tr/cbt.html> Erişim Tarihi: 15.01.2013

Tang, T.C, New Perspectives on the 'Net Errors & Omissions' in Balance of Payment Accounts: An Empirical Study–Australia, Department Of Economics ISSN 1441-5429 Discussion Paper 54/13, Department of Economics, School of Business Monash University Malaysia

Uzgören, Nevin, Ceylan, Gülçin ve Uzgören, Ergin (2007). Türkiye'de Kredi Kartı Kullanımını Etkileyen Faktörleri Belirlemeye Yönelik Bir Model Çalışması. Celal Bayar Üniversitesi İ. İ. B. F. Yönetim ve Ekonomi, 14 (2), ss. 247 – 256.

Worldbank (2013), Worldbankdata World Development Indicators (WDI), http://databank.worldbank.org/ddp/editReport?REQUEST_SOURCE=search&CNO=2&country=&series=BN.KAC.EOMS.CD&period= Erişim Tarihi 15.01.2013

Yeldan, Erinç (2002), Rethinking Development Economics: Active Growth and Social Policies under Globalization, The World Social Forum II, Porto Alegre, Brazil.

Yeldan, Erinç (2005), Türkiye Ekonomisi'nde Dış Açık Sorunu ve Yapısal Nedenleri, Çalışma ve Toplum, 4(4), ss. 47-60.

Yükseler, Zafer (1998), Makro Ekonomik Hesaplar ve Ödemeler Dengesi, Devlet Planlama Teşkilatı Yıllık Programlar ve Konjonktür Değerlendirme Genel Müdürlüğü.